

Надіслане.

К. ЧУВАЙМО — ЦАРСТВО КНУТА ЗБЛИЖАЄТЬСЯ.

Не хочеться вірити — та в дійсності так є. Канада завдяки несовісності політикерів пішла садами деспотичної Росії. Се нині незбитий факт. Чужинці, що приїде сюди з Європи заколисаний мріями про волю „новоі землі“ є наражений на прикре пробуджене; йому буде зваватися, що він збукаєв ся в дорозі і замість до Канади, захав до ца ства кнута. Таке підозріне збудить в нім нинішня Альберта зі своїм правительством, що проголосила релігію нетолеранції, неавиести до чужинців і асиміляції навіть дорогою насильства і за діну аналіфабегізму; такі думки навіть на него статі органів т. зв. лібералів у всіх провінціях, не виключаючи Манітоби, і писани країно нетолерантних писак з табору орендженів, що захихолюють голубити гини в честь пошестичних прагів в роді Флечера і Боїла. Се порівняв Канади з деспотичною Росією не є доволем переса тою, противно: мені здасть ся що воно є ще для Канади великим компліментом, коли будемо мати на увазі самих „лібералів“ і орендженів. Га замість сльв нехай говорять факти.

„Фрі Прес“ з 30. IX. б.р. писала, що д. Д. С. Гематон заініціював у Вінніпегу цілу серію мітингів в еговаріанцію лібералів, де він і його товариші вступили з острогою критикою теперішнього правителя тва що попірає двомовну систему в школах і устами правжера домагає ся між іншим виселіти двомовних шкіл.

Той сам орган ще переше, бо 24. IX. у статі „Час діляти“ роздірає ризи над мнимим занепадом шкіл в Манітобі під опікою нинішнього правителя і доходить до заключень, а радше до цькування сего роду: „Надійшов час для кожного гідного консерватора в Манітобі розважити поважно не лише карігідні недотачі школи між чужим населенем сеї провінції, не лише ділксвиту недотачу успіху зглядно многих шкіл, що існують серед сего населеня, але також погубний і нарочний план ще і далі обнижати систему публичних шкіл“.

А 8. X. читаємо в тім самім органі статю „Польсько-руські“, яка старается вмовити в англійських настріотів, що наші учителі самі неукі і що під їх проводом школа не приносить ніякого хісна, бо не дає знаня англійської мови, яка один робить чоловіка інтелігентом.

Ще з більшим завзятем вступав проти двомовности в школах орендженів „Сентінеел“.

У статі „Наша точка зріня“ (25. IX.) якийсь беззодний дурівенький добро

дій торочив ось такі вісєвітніці: Ми однокі приятелі чужинців; ми бажаємо ім добра зі щирої душі і тому ми противники їх мови. Їх мова спиняє їх перед зобутом знаня і тим самим робить їх рабамми. — Ось якими хитрими дорогами добряють ся до нашої шкіри! Так писали тому — зинші 300 літ архієзуїт Старга і Герберт коли хотіли наш народ перетянути до латиньства і до латинщини. Але се було тому зинші 300 літ! Шож сказати про слуга з XX. в., що не навчив ся ніщих аргументів за три сотні літ і повторяє нескінчено глуші вісєвітніці польських слугів, яким наші предки наложили на голову шапки блазнів? Хіба не лицює, аби протестанти, що проголосили колись війну латині на користь живих мов, навіть в богослуженях, ішли слідами слугів і позичали у них аргументів та що їх се обходить?

Сі орендженів з тонаурою слугів випадають навіть з топу і владають в тей своєї історичної безлічності нетерпимости і заюости і заявляють ще в тім самім часі згадані газетки, що вони нестерплять жадної мови в Канаді, бо готероває инших мов в сеї країні створило-б Вавилон і сиричинило-б невіжу, занепад сусільного життя; політичну корупцію. Тут вони бодей щирі. ... Тут з них говорять їх епокопнічна жажла кривди і насильства, якого неслівляєш на цілій світо.

Так і хочеть ся скрикнути: Слухай, Європо, яка єсп далеко менша від Канади! Як можеш стерпіти десятки великих мов і піддержувати невіжу, зінеуте, упадок соціального життя? Чому тобі не брати приміру з великих вчених, політиків, моральних і соціальных реформаторів з Канади? Чому тобі бути кинувти десяткам найріжко рознішних націй одну „європейську“ мову, от хочби англійську? Тим самим раз на все упорала-б ся з усіми недомоганнями, навіть з політичною продайністю від якої Канада вільна зовсім; навіть з невіжю, якої не знає благословенна Канада.

Не дивинця, що і тіотичні писакі орендженської шмати проголосили Боїла найбільшим політиком світа, а трохи і не патронном цілої Канади. Для піратів розбишака все буде найбільшим героєм. Не дивинця далі, що та сама газетка кричить 2. X. з півною на устах, як можна дозволити на француські написи на поштових картках, коли „француська мова не має більше прав чим китайська“.

Тому чотири літ провадили ми в Галичці розпучливу боротьбу з Польяками і правительством за доущенє нашої мови на залізничі білсти. Боротьба увінчала ся успіхом.

Звалялось, що се однокі в XX. в. сего роду боротьба на цілій світ. Де там! У „вольній“ країні Канаді доведе ся Французам звести таку саму боротьбу на ні-завтра. Як гедко!

Та щоби панове канадійські „ліберали“ і орендженів побачили себе в зеркалі ще-краще, я ім наведу уривки законо проекту, випрацюваного для державної Думи в Росії, єпископом Ніксом, Москалем з походження, отже членом нації, що вважаєть ся в цілій культурній світї найбільше заціфанюю і найменш культурною.

„Ми нагадуємо такі істини Державній Думі: „Поєзья властива виродеви; народ, якого б він племені не був, зовсім без поезии істнувати не може. Через се у кожного народа є йому одному властива поезия, як наслідок його внутрішньої творчости, його поетичної влачі“. (По кровський).

„Мова — знаряд дивних звуків поезии, і коли ви одберете її у народа, то поезия народа зубожіє, знанье, немов підлять пиліна, буйна квітка — душа народа виродеє ся...“

„Україна, не зважаючи на довговічний гвіт, то слабійший, то сильнійший не вважаючи на гвалтовне підрізання її „трепінтацих“ крил (що тріпочуть ся), показала себе всьому світови своєю чарівною поезією — сумною чудовою пісню, спромогла ся дати світови своїх письменників, учених, артистів і поетів, і, скажемо словами С. Майкова, „коли були (а вони були) тяжкі гріхи за нашою бюрократією, то гріх проти 30 міліонового народу найбільше смертний і непростимий“. Тяжко звати, де й досі — за дла бюрократичних і цілком мертвих ідеалів русифікації — богата красою, талановита, цвітує і поетична Україна засуджуєть ся на виродження, повільне отупіння і повільне вмірання.“

„Які богатства духа, любови, мистецтва марно пропадають в мертвотній, обрусительній і казенній сучасній, наприклад, українській школі“.

„Ми низче підписані члени Думи, не бувши ні соціал демократами, ні констит. демократами, пропонуємо Державній Думі:

„1) дозволити вести навчання в українських початкових школах всіх відомств (привайми, перші два роки вчення) на рідній українській мові;

„2) призначити учителями в сеї школи переважно Українців і осіб, що знають місцеву мову;

„3) завести навчання в українських початкових школах української мови та історії України, поруч з мовою російською і російською історією;

„4) не переслідувати, вшыкуючи провини її прогріхи товариств „Просвіта“, як інституцій викла-

чно просвітних, поширення знання, дозволені брошур і книжок на українській рідній мові; закриття сих товариств на далі можна буде робити тільки по постанові відповідного законного суду, а не шляхом адміністративного розсуду, — часто цілковитою самоволі.“

„Ми самі роззнаємомо своїм гнітом над національною українською культурною „мазението“ самі утворюмо ворожечу братів, розлад в одній рідній семі, однімаючи право на життя мови, товариства, літератури, театру і т. п. у 30 міліонового народа, наивно занебачуючи, що ся мова „мужидька“, що се не мова, а „тарбарщина“, вигадана Грушенським і спілкою, що це не мова, а вмиряючий „провінциалізм“, мова, „створєна дурновитими хохлонами і т. п., і т. п., що української мови взагалі „не було, нема і не буде“.

Якже нужденно представляють ся в зеркалі наведеного документа опікуни Канади, що убрили ся в маски просвітителів і покровителів знаня та речників поборогаєя неграмотности? Як відстали вони від пізнаня сих елементарних законів і границь в яких єдино можливі розвиток культури народу і всєї людности!

І таких ігнорантів та засліплених людей допускає ся в Канаді на становиєка, що рішають ці умоли життя мільонів. Справді біда була-б ся Канада, як би попри таких духовних і моральных нуждаєрів не мала вона поважнійше думаючих одилиць з ширшим світоглядом, з розумінєм елементарних законів духовного життя людности, з почутєм бодей найіконечнійших основ справедливости.

І такі одилиці повинні вайти у нас щиро симпатію і поперте, бо лиш припомочи сих одилиць здавимо гнуду цєвінєму, і стерпимости і неавиести до нашого народу, се змаганє затопити нас в безодні єє-англійського моря.

Отже чуваймо! Веімн силами поконуємо панців і не пускаймо їх до значінва в державнім організі, до якого належимо і від якого залежна наша національна і соціальна будуччина. Даймо доказ, що уміємо одінити сих, що дають нам право до життя. Навряд, що вміємо бути невольними противниками сего, що відбирають нам се чого не вільно відбирати навіть дикунам — рідну мову. Не даймо себе засудити на духову смерть, таку саму, як в деспотичній Росії, що завдяки обрусительній системі може по-вєличитись перед світлом мільоновими арміями аналіфетів, що бродять в темряві сектанства, пересудів, забобонів і злочинів. Не допустім за ніяку ціну зробити з Канади царства кнута, до чого стремлять

нинішні псевдо-ліберали і орендженів. Відсьимо сьміло сеї канадійський „projekt zniszczenia Rusi“, який випрацювали вузкі мозги лібералів і орендженів і старакуть ся ним купити симпатію канадійських англійців, бучи на їх патріотизм і амбіцію та алірумуючи їх мнимою небезпекою, яка бучим то загрожує тутешньому шкільництву і тутешній культурі. А хоч в сій хвилі не пора на обрахунок, то записім собі все те в пам'яті, аби витягнути відповідні консеквенції в відповідній хвилі. Бо справа се вартя зятимити, бо лиш тим способом забезпечимо себе перед похибками такими, як похибка при останніх виборах в Альберті, де наші голоси допомогли до побіди чорносотенцям з кнупом в руці.

ЩЕ ОДНО СЛІВЦЕ „РАНКОВИ“.

„Ранок“ розсичав ся... Я його розумію. Почути болочку правду, правду, яка всім відома і якої самі архипречери не заперечать правду, що побиває „незалежних“ сама собою, правду, що вони є наймитами англійських протестантів неробами і непотрібамми, як сего доказом їх „церкви“ що челять по одному або двох вірних (прим. Брендон), почути сю правду, яка їх тривожить і відбирає ім сон — о, се таке прикре! Вони ж самі знають, що вони одилиці, що нині завтра англійські протестанти побачать, що між здоровим українським народом не прийме ся їх поезів, і злікйдують „незалежну“ українську церкву, замкнуть жолоб і відберуть обрік нашим джекам вони самі віт, ять вже свьижий воздух прерій „екстраєнків“ — пощож ім сею мару чорної будуччини ставити перед очі? Се вже надто жестоко, се вже надмірна нечестність, а може й злоба.

І хіба можна дивувати ся, що їх пориває, як сеї мова, „ше всієвє насія“? Я ім зовсім не дивуюсь. Я не дивуюсь, що вони в ч. 40 „Ранку“ закликали Галичину, аби не слала єуди інтелігенції, бо інтелігенції вони б'ять ся, як жиє свьиченої води, що вони в сїм числі назвали мене „дрантем“ (про що очевидно забули в ч. 44.), що навіть не пожаліли моєї жінки і дитини, та дозволили собі на дуже культурний дотєч (чого-ж від них можна більше сподіватись?), що в ч. 44. ч. ефігували мою розмову з їхнім прічером і вложили в мої уста такі слова і виреченя, які могла вдумати крайна підлота, що вкінці звивають тутешню Україну до погрому на мене. Се для мене ніяка несподіванка, бо з сего боку дуже добре знаю минувшину „незалежних“ і знаю, з кого ся чесна грознада рекрутуєсь. „Незалежних“ я не зачіпав, бо

вважав неумісним воювати з кількома індівидами, що вють ся в передсмертних болях і чув до них єспичуть; та коли вони накинучились на мене як соб'яки на чужого чоловіка, я відповів їм критикою їх діяльности. Я покликав ся на факти, на брошуру з підписами кількадестих людей, на оповідає єдного з бувних їх компаніонів і на власний досвід. Якуж вони витягнули зброю? Чисто інтимні, хатні сілєтві, клевету! Коли ви, панове „незалежні“ апелюєте до загалу, аби одінити мої слова то дозвольтє, що і я запишаю людей: що гірше? чи критикувати публичну діяльність якоїсь секти цілої, чи закрести ся до хатніх, чи єспі особистих справ одної людини і вивувати на основі бібських сілєтєв зодгадіє клевету та сею клеветою старатись єї здекредитувати? Хіба се не те саме, що злодійство? Люди чесні і благородні оцінують своїх противників після чинів, що мають значіє єспільне; бо лиш такі діла підлягають критиці загалу. Але так поступити люди інтелігентні і чесні і благородні. Клеветники, пастухи і розбишаки мають інші критерії і тактику.

А як би так захотілось і мені заглянути у ваші домашні справи, панове незалежні! Як думаєте? гарна вїшла би каїтєва? А я дещо такого знаю.... Але я вмію пошанувати свьятієт чєсто єспієтєх справ людини; тим більше, що не потребую проти вас послугуватись аж такими аргументами.

Заперечуєте мені інтелігенцію і чємність. На вашім призананю мені так залежить як на вторичнім євнгу. Та дозвольтє собі сказати, що ви не досєли до сего, аби їх одінити; про се скаже, або вже сказав хто другий. У вас і так все одно, чи диліюєти університет, чи свистки Макаря, якими ги мабуть послугуєтьєсь як громатами ваших душпаствєрських чинів.

Ви чули про аргументи „ad hominem“? Я примінив до вас свій язык; бо якже говорити до вас инакше? Я вчу ся з вашого „Ранку“ і з ваших „церков“ вашої мови і віддаю вам вашу власність; не хочу бути довжником. Бо сего хіба ви самі не заперечите, що на цілу Америку нема другої кльовки, яка би могла ривняти ся з вашим „Ранком“. І якже до „Ранка“ говорити мовою йому незрозумілою; се було б сьмішно і безуспішно. А так вділив я у ваше саме серце, як бачу ч. 44. вашої шматки. Я вповні вдоволенний з успіху.

До інтелігенції не маєте чого апелювати, бо справжньої інтелігенції і чєспних людей я не зачіпаю і П вмію пошанувати, зерка-